

Śląskie Towarzystwo Muzyczne

www.stm.art.pl

"Odkodować muzykę" opis projektu

"Odkodować muzykę" to projekt edukacyjny skierowany do młodzieży szkolnej przybliżający muzykę klasyczną. Muzyka stała się nieobecna w powszechnym systemie edukacji, brakuje systemu kształcenia w zakresie odbioru sztuki i muzyki, które podnoszą kompetencje w dziedzinie języka polskiego i języków obcych, uczą tolerancji, wrażliwości i zrozumienia otaczającego świata. W ramach projektu "Odkodować muzykę" udostępnionych zostało 5 wykładów audio-video o charakterze interdyscyplinarnym, ukazujących zjawiska muzyczne w kontekście kultury, przenikanie się muzyki, literatury, malarstwa i filozofii. Wykładowcami są artyści instrumentalni oraz teoretycy muzyki z Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, którzy zilustrują prelekcje własnymi interpretacjami muzyki.

- Wykład I „Johann Sebastian Bach – Wariacje Goldbergowskie” Tymoteusz Bies - fortepian
- Wykład II „Ludwig van Beethoven – 32 Sonaty fortepianowe – Nowy Testament muzyki”
dr hab. Marcin Trzęsiok
- Wykład III „Fryderyk Chopin – 4 Scherza – między światłem a mrokiem”
prof. dr hab. Magdalena Lisak
- Wykład IV „Muzyczne podróże Karola Szymanowskiego” dr Bartłomiej Barwinek
- Wykład V „Czym przemawia do nas muzyka?” Mateusz Borowiak - fortepian

I.

Wykład I „Johann Sebastian Bach – Wariacje Goldbergowskie” Tymoteusz Bies - fortepian

Epoka: Barok

Twórcy: Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Słowa kluczowe: Bach, Händel, Wariacje, barok, Glenn Gould

Wariacje Goldbergowskie Johanna Sebastiana Bacha stały się dziełem w pewnym sensie kultowym. Stało się tak z kilku powodów – legendy, że zostały skomponowane na zamówienie dla klawesynisty Johanna Gottlieba Goldberga utworu „o łagodnym i żwawym charakterze, aby mogły rozweselić go nieco w jego bezsenne noce”. Powstałe w 1741 roku dzieło jest niezwykle kunsztowne, choć oparte na prostym 8-taktowym basie zaczerpniętym z *Chaconny* Händla, i dowodzi, że geniusz Bacha „potrzebował jedynie usłyszeć jakiś temat, by w tej samej chwili być świadomym wszystkiego, co sztuka mogła z niego wydobyć”¹. Temat wariacji to urzekająca słodyczą *Aria*, która pojawia się nie tylko na początku, ale także na zakończenie 32 *Wariacji* domykając dzieło na kształt okręgu. W czasach współczesnych *Wariacje* są uważane za jeden z najdoskonalszych wytworów ludzkiego umysłu i jako taki zostały nawet umieszczone w kosmosie przez sondę Voyager na dysku

---

¹ Christoph Wolff „Johann Sebastian Bach. Muzyk i uczonej” Warszawa 2011

z wiadomością dla pozaziemskich cywilizacji. Utwór został także spopularyzowany przez wybitnego kanadyjskiego pianistę Glenna Goulda, który nagrał Wariacje aż pięciokrotnie w ciągu całego życia, a porównanie owych wykonania było przedmiotem zażartych dyskusji między miłośnikami muzyki Bacha. Pianista Tymoteusz Bies, zwycięzca wielu konkursów międzynarodowych i asystent w Katedrze Fortepianu Akademii Muzycznej im. K. Szymanowskiego w Katowicach także zarejestrował na płycie swoją interpretację *Wariacji Goldbergowskich* i dzieli się własnymi przemyśleniami na ich temat w ramach serii „Odkodować muzykę”

II.

Wykład II „Ludwig van Beethoven – 32 Sonaty fortepianowe – Nowy Testament muzyki” dr hab.

Marcin Trzęsiok - teoretyk muzyki

Epoka: Oświecenie, Romantyzm

Twórcy: Ludwig van Beethoven (1770-1825), Josef Haydn (1732-1809) Caspar David Friedrich (1774-1840), Friedrich Schiller (1759-1805) Ferenc Liszt (1811-1886)

Słowa kluczowe: Beethoven, IX Symfonia, Sonata księżycowa, Oda do radości, opus 111

Wybitny teoretyk muzyki dr hab. Marcin Trzęsiok przedstawia 32 Sonaty fortepianowe Ludwiga van Beethovena jako „Nowy Testament” muzyki. Monumentalny cykl sonatowy jest podróżą przez życie Beethovena i przez ewolucję jego stylu kompozytorskiego od klasycznego aż do początków romantyzmu. Od pierwszych opusów *Sonaty* cechuje buntowniczność, dynamizm, wirtuozeria i subiektywizm muzycznej ekspresji. W młodości Beethoven nasiąka ideami wolnościowymi, czyta autorów klasycznych, w 1789 zapisuje się na filozofię na Uniwersytecie w Kolonii. W Bonn, mieście urodzenia powstają szkice *Ody do radości* do tekstu Friedricha Schillera, która pojawia się w słynnej, *IX Symfonii*. Wśród sonat fortepianowych odnajdujemy wątki, które pojawiają się także w muzyce symfonicznej – patetyczne – w Sonacie c-moll op. 13 czy pastoralne – obrazy piękna przyrody w Sonacie D-dur op. 28 z 1801 roku. Zapisem dramatycznych wydarzeń w życiu – nieszczęśliwych miłości i utraty słuchu są sonaty ze środkowego okresu twórczości – Sonata „księżycowa” cis-moll op. 27 czy Sonata d-moll „Burza” op. 31 nr wiązana z tzw. testamentem heilighenstadtzkim, w którym twórca pisał „niewiele brakowało, a skończyłbym z życiem. Tylko ona, sztuka, mnie powstrzymywała. Ach, zdało mi się to niemożliwe, by opuścić świat, zanim stworzę to wszystko, do czego czułem się powołany, i wlokłem tak ten nędzny żywot... O Opatrzności, ześlij mi jeden czysty dzień radości”. W ostatnich sonatach Beethoven nawiązuje do bachowskiej polifonii wprowadzając formę fugi. Późne dzieła roszadają formę sonatową, stają się głęboko filozoficzne i sięgają daleko w przyszłość. Kontynuację poszukiwań Beethovena w zakresie formy i ekspresji znajdujemy w jednej z najdoskonalszych sonat romantycznych – fortepianowej Sonacie h-moll Ferenc Liszta.

III.

Wykład III „Fryderyk Chopin – 4 Scherza – między światłem a mrokiem” prof. dr hab. Magdalena Lisak

Epoka: Romantyzm

Twórcy: Fryderyk Chopin (1810-1849), Carl Maria von Weber (1786-1826), Francisco Goya (1746-1828), Eugene Delacroix (1798-1863)

Słowa kluczowe: Chopin, Scherzo, Lulajże Jezuniu, Sonata b-moll, Marsz żałobny, Preludium deszczowe, Caprichos, Rozstrzelanie powstańców madryckich, powstanie listopadowe

Laureatka XIII Międzynarodowego Konkursu Pianistycznego im. Fryderyka Chopina w Warszawie w 1995 roku prof. dr hab. Magdalena Lisak analizuje chopinowskie Scherza, utwory pisane w różnym okresie życia kompozytora i reprezentujące głęboko indywidualny świat jego przeżyć. Symbolika

światła i ciemności zawarta w podtytule wykładu oddaje charakter tych kompozycji. Wrażenie silnych kontrastów osiągane jest poprzez ekstremalne tempa, zmienną skalę dynamiczną i skoki w skrajne rejestry fortepianu. Części szybkie są gwałtownie zderzane z częścią środkową, która wydaje się być snem lub wspomnieniem. Forma scherza, która zastąpiła w cyklu sonatowym lekki, „rozrywkowy” menuet posłużyła Chopinowi do stworzenia gatunku wyrażającego nie żart, lecz niepohamowane emocje, wewnętrzną walkę, głęboko romantyczny świat burzliwych uczuć rozpięty od przerażenia aż do najintymniejszego ukojenia. Epoka romantyzmu eksplorowała świat ludzkiej podświadomości, wyobraźni, snu. W muzyce równoległe do chopinowskich Scherz powstał „Sabat czarownic” z Symfonii fantastycznej Berlioz’a i czy opera „Oberon” Carla Marii von Webera zaczerpnięty z baśniowego „Snu nocy letniej” Szekspira. Natomiast w malarstwie mamy Francisco Goyę z jego „Caprichos”, który inspirował przyjaciela Chopina, francuskiego malarza Eugena Delacroix. Najbardziej znaną częścią środkową Scherz jest ta z pierwszego Scherza h-moll op. 20, w której kompozytor zacytował kolędę „Lulajże Jezuniu”. Geneza powstania Scherza h-moll wiąże się z dramatycznymi chwilami, gdy, już na emigracji, młody Fryderyk otrzymał wieść o wybuchu powstania listopadowego. Magdalena Lisak w ramach swojego wykładu omawia Scherza pod kątem tonacji oraz związków z innymi utworami Chopina – walcami, preludiami czy Sonatą b-moll.

IV.

Wykład IV „Muzyczne podróże Karola Szymanowskiego” dr Bartłomiej Barwinek

Epoka: Młoda Polska

Twórcy: Karol Szymanowski (1882-1937), Stanisław Ignacy Witkiewicz (Witkacy) (1885-1939), Ernst Hardt (1876-1947), mitologia grecka

Słowa kluczowe: Szymanowski, Witkacy, Atma, Harnasie, Źródło Aretuzy, Tristan, Błazen Tantris, Szeherezada, Don Juan, Pieśni kurpiowskie, Mazurek

Dr Bartłomiej Barwinek rysuje postać Karola Szymanowskiego jako twórcę kosmopolitycznego, podróżnika, zanurzonego w najróżniejszych nurtach kultury europejskiej i światowej od orientu, przez mitologię grecką aż po polską muzykę ludową. „Kompozytorzy Młodej Polski chcieli tworzyć muzykę przede wszystkim oryginalną, a nie przystępną. Odczuwali potrzebę zestrojenia polskiego środowiska z atmosferą europejską.”² „Szymanowski pochodził z polskich Kresów. Wzrastał między Polską, Rosją i wiedeńską Galicją, katolicyzmem, prawosławiem, judaizmem i żywiołem islamu, między czytaniem Mickiewicza, Słowackiego i Puszkina, prac o kulturze Orientu Tadeusza Zielińskiego i poezji Persów. Szymanowski staje się więc jednocześnie i impresjonistą z zauroczeniem spoglądającym na Paryż, i ekspresjonistą całkiem nieźle czującym się w Wiedniu, [...] Tak «wieloszpałtowej» artystycznej osobowości, kompozytora tak otwartego na świat wartości jemu współczesnej kultury, nie tylko muzycznej, polska muzyka nie miała”³. Wśród utworów zaprezentowanych przez dr Bartłomieja Barwinka na wykładzie poświęconym Szymanowskiemu usłyszymy fragmenty jego cykli - fortepianowych „Masek” op. 34 i Mazurków z op. 50, Pieśni kurpiowskich na sopran i fortepian, „Mitów” op. 30 na skrzypce i fortepian a wreszcie III Symfonii.

---

² Danuta Gwizdalanka „Historia Muzyki 3”, Kraków 2009

³ Chłopecki Andrzej, *Andrzej Chłopecki o Karolu Szymanowskim*, online, dostęp: <https://culture.pl/pl/artukul/andrzej-chlopecki-o-karolu-szymanowskim>, 6 grudnia 2024.

V.

Wykład V „Czym przemawia do nas muzyka?” Mateusz Borowiak – fortepian

Twórcy: Guillaume de Machaut (1300-1377), Franchinus Gaffurius (1451-1522), Robert Fludd, (1574-1637), Henry Purcell (1659-1695), Johann Sebastian Bach (1685-1750), Joseph Haydn (1732-1809), Wolfgang Amadeusz Mozart (1756-1791), Ludwig van Beethoven (1770-1825), Franz Schubert (1797-1828), Fryderyk Chopin (1810-1849), Ryszard Wagner (1813-1883), Aaron Copland (1900-1990), John Williams

Słowa kluczowe: De Musica Mundana, Dydona i Eneasz, Sonata b-moll, Tristan i Izolda, Jurassic Park

Ostatni z wykładów serii "Odkodować muzykę" podsumowuje wszystkie poprzednie. Pianista Mateusz Borowiak, laureat III nagrody Konkursy im. Królowej Elżbiety w Brukseli i asystent w Katedrze Fortepianu Akademii Muzycznej im. K. Szymanowskiego w Katowicach odpowiada na pytanie "Czym przemawia do nas muzyka?", a ilustruje swoje przemyślenia muzyką od średniowiecza (Franchinus Gaffurius, Guillaume de Machaut) przez klasycyzm (Mozart, Beethoven), romantyzm (Chopin, Wagner) aż do współczesności i muzyki filmowej (Copland, Williams). Rozpiętość czasowa muzyki to zatem od średniowiecza (rok około 910) do oryginalnej ścieżki dźwiękowej filmu „Jurassic Park” autorstwa Johna Williamsa z 1993 roku.

Zapraszamy do oglądania, słuchania i komentowania! Link do playlisty:

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLNCrcVWGyd8Ph5rOcCNS3l0QS3kacnB00>

Projekt współfinansowany przez

Program wspierania działalności podmiotów sektora kultury i przemysłów kreatywnych na rzecz stymulowania ich rozwoju w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności.

Partnerzy

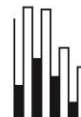
Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego

Koordinacja

Śląskie Towarzystwo Muzyczne z siedzibą w Katowicach

KRAJOWY
PLAN
ODBUDOWY

Katedra Fortepianu
Akademii Muzycznej w Katowicach